

diaconum, genuflectunt unico genu; mox surgentes, sibi invicem aliquam reverentiam faciunt, et deinde genuflectunt utroque genu hinc inde in plano a lateribus subdiaconi tenentis patenam, totidem ab utraque parte, vel si magis commodum sit, se collocant ad latera altaris, facie ad se invicem versa. Post elevationem surgunt, et convenientes ad medium ante altare in linea recta, genuflectunt, et nullam aliam facientes reverentiam, eo modo quo venerunt, discedunt ad locum, ubi intorticia acceperunt, ibique eadem extinguunt. Discedentes post communionem, chorum salutant.

6. Acolythy pulsant campanulam, dum fieri debet aut solet. Subdiacono reddente patenam diacono, alteruter in defectu cæremoniarum accipit in cornu epistolæ velum a subdiacono, illud plicat, et super credentiam deponit.

7. Subdiaconum, cum pacem a diacono acceperit, unus acolythus post genuflexionem altari factam, a sinistris præcedendo comitatur ad chorum; et reversus cum subdiacono, ac facta altari genuflexione, cum debitis reverentiis ab eodem accipit pacem, quam deinde dat aliis ministris circa altare, in supposito, quod sint acolythy vel saltem clerici. Item si non detur chorus, nihilominus primus ex iis accedit ad altare, et a subdiacono, cum hic pacem acceperit, eandem accipit, eandem reliquis distribuit.

Ad *Agnus Dei*, *Domine non sum dignus*, et surptionem stant inclinati versus altare; et ad *Agnus Dei* etiam pectus percutiunt, nisi intorticia deferant. Ad *Domine non sum dignus* pectus percutere non tenentur.

Si communio ad altare distribuatur, extendunt mappam, quam hinc inde genuflexi quasi jacentem ambabus manibus sustinent per quatuor angulos.

8. Ad ablutiones unus acolythus (1) ministrat subdiacono ampullas vini et aquæ, quas deinde defert ad credentiam; et interim alter defert velum calicis ad cornu evangelii, incedens per planum et gradus laterales altaris. Ad orationem

(1) Vinitor. p. 4, tit. 21, n. 21.

post communionem stant vel genuflectunt prout chorus. Ad benedictionem in fine missæ genuflectunt in loco suo, et se signant.

9. Finito ultimo evangelio, cum candelabris accedunt ad gradus altaris, unus ad cornu epistolæ et alter ad cornu evangelii; facta genuflexione et deinde salutatione chori, si ante eum transeant, eodem modo et ordine, quo ad altare accesserunt, redeunt ad sacristiam; ibique factis reverentiis et depositis candelabris, celebrantem et ministros adjuvant in deponendis paramentis.

DE SS. SACRAMENTI EXPOSITIONE.

DE RARA VEL FREQUENTI EXPOSITIONE.

17. Sacrosanctam Eucharistiam fidelium adorationi exponi posse definit s. Concilium Trid. (1). *Si quis dixerit...* (s. Eucharistiæ Sacramentum) *non publice, ut adoretur, populo proponendum... anathema sit. Neque enim, ut ait idem Concilium (2), ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo Domino, ut sumatur, institutum: nam illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.*

18. Num autem expediat s. Eucharistiam frequenter vel raro exponere, auctores non conveniunt: aliud enim est recte, et aliud frequenter exponere, cum in frequenti expositione quædam occurrere possint, quæ in rara expositione non occurrunt: nimia enim frequentia minuit reverentiam (3),

(1) Sess. XIII, can. VI de Euch.

(2) Ibidem cap. V.

(3) III Conc. Prov. Mechl. tit. VII, cap. 8.

et ut dicit Alphonsus de Berghes Archiep. Mechl. (1) : Per abusum frequentissimæ expositionis reverentia Deo debita omnino flaccescit. Sacrosancto Eucharistiæ Sacramento (2) ille honor non exhibetur, qui illi debetur, eo quod nimis frequenter exponatur. Experientia quotidiana constat omnia etiam sacratiora usu vilescere, et ex familiaritate contemptum nasci; contra vero quæ rara sunt, pretiosa reputari. Unde Concilium Trid. (3) dicit quod « multa jam sive temporum vitio, sive hominum incuria et improbitate irrepsisse » videantur, quæ a tanti sacrificii (seu Sacramenti) dignitate » aliena sunt. »

Plures irreverentias enumerat Alphonsus de Berghes (4) : quod nulla facta genuflexione coram summa Dei Majestate publice exposita, erecti subsistant; oculis æque ac mente divagentur; capillos pectant; tabacum sumant; fabulis vacent; propius accedentibus assurgant et salutent; nutu ac gestibus confabulentur, jocentur, rideant; de rebus profanis utinam non etiam de scurrilibus, sermones continent, ac etiam terga contra mysteria obvertant : quod etiam feminæ fastu distinctæ, repletæ vanitate, peregrino vestitu ridiculæ, et ad proritandam libidinem ornatae accedant : quod sæpius deprehensum fuerit in diversis ecclesiis, quod venerabile Sacramentum expositum, multo tempore steterit solum. His plura, quæ nostro hoc tempore fieri videntur, addi possunt : ut quod multiplicatis expositionibus, in ecclesiis omnia peragantur, ac si venerabile non esset expositum; locus verritur, sedes disponuntur, altaria ornantur, quinimo fabri et operarii in conspectu ss. Sacramenti operari permittuntur : populus expositioni ita factus est assuetus, ut ecclesiam intrans ad ss. Sacramentum nullatenus, vel vix quidem attendat, et illud absque ullo reverentiæ signo transeat.

Satagamus itaque diligenter, inquit Alphonsus de Ber-

(1) In dec. 29 Aug. 1674. Syn. Belg. tom. II, p. 369.

(2) Episc. Meld. Segulier in suis Synodalibus ordinationibus.

(3) Sess. XXII, in dec. de observ. etc.

(4) In Epist. Pastoralis 1 Feb. 1675. Syn. Belg. tom. II, p. 367.

ghes (1), ut illud ineffabile mysterium, sicut res usu tritæ et undecumque parabiles, non deveniat in contemptum. Verum est, dici posse : tollantur irreverentiæ et maneat expositio, quæ res de se bona dicenda est; sed dici etiam potest, nimis frequentem expositionem esse causam irreverentiarum, et has tolli non posse, nisi tollatur abusus nimis frequentis expositionis. Sic s. Basilius (2) scribit : « Unum ex omnibus (sacerdotibus v. l. Moyses) selectum in abdita recepit; ac ne id quidem semper, sed uno tantum die quotannis; rursus et hujus diei certam horam, qua fas esset ingredi, præstitit, quo, propter novitatem et insuetudinem, cum stupore intueretur Sancta Sanctorum : probe sciens pro sua sapientia res usu tritas et undecumque parabiles expositas esse contemptui; cæterum ei, quod sepositum est, quodque rarum est, huic natura conjunctam esse summam admirationem et studium. » Unde Ant. Albergattus, Nuntius Apostolicus in diocesi Leodiensi nomine Pontificis agens, in actis visitationis 1613 scripsit : « Multo melius est, ut non ita frequenter exponatur, et tunc cum debita reverentia; quam ut frequentius et sine debito obsequio et reverentiæ significatione id fiat, ut cum nostra animi commotione multis in locis exponi vidimus et invenimus. »

Contra Christianus Lupus (3) censet frequentem expositionem, dum recte fit, et suis stipata est conditionibus, expedire et esse suadendam; consuetudinem frequentis expositionis esse rationabilem, laudabilem, piam et varie fructuosam; inde populum abstrahi a vanis et ludicris, numerose ad ecclesias deduci, atque ad devotionem excitari.

19. Ob has auctorum diversas opiniones scribit Benedictus XIV (4). « Nos sane hoc negotio implicari nolumus, quo pars utraque nihil aliud contendit, nisi ut cultus divinæ Eucharistiæ debitus augeatur. » Et P. Theophilus Ray-

(1) Loco cit. p. 366.

(2) Lib. de Spiritu S. c. 27.

(3) In dissertatione de ss. Sac. expositione c. X et XII.

(4) Inst. 30.

naudus, citatus ibidem a Bened. XIV, sic habet : « Hæreo, » sitne inter indecoros Christi in Eucharistia honores, frequens admodum divinæ Eucharistiæ expositio, cujus usus in his oris tantopere invalescit, ut prope quotidianus evadat etc. Ego in hac parte nihil definio, et probatas consuetudines non sollicito etc. Timendum est, ne majestas mysterii fidei tam crebra, vel etiam assidua ejus vulgatione deteratur, nec adeo facile percellat contuentium mentes, quam si infrequentius, et, quod fere consequens est, majore cum apparatu et accuratione proponeretur. Viderint ii, ad quos attinet, quid magis in hac re sit e Dei gloria et bono animarum; nam meum hic judicium interponere consultum non foret. » Sanctus tamen Alphonsus de Lig. (1) dicit : « Ubi viget devotio, et cultus augetur, debita semper obtenta Ordinarii licentia, nescio, præsertim juxta præsentem nostrarum regionum frequentem usum, cur potius non sit laudanda quam improbanda hujusmodi ss. Sacramenti expositio, modo (exciperem) non sit nimis frequens : nimia enim frequentia esset quidem causa, ut reverentia erga tantum sacramentum minueretur » (2).

20. Pro conclusione dicitur : 1° cum s. Alph. de Lig. (3). « Spectandum esse, an in illis locis, in quibus fit expositio, devotio et cultus Sacramenti magis augeatur vel minuat, et juxta hanc regulam expositionem esse faciendam vel omittendam. »

2° Expositionem, quæ non fit cum debita reverentia, decenti apparatu, et adorantium continua frequentia, esse omittendam. Nullum enim peccatum est, ss. Sacramentum non exponere, ubi non debet; peccatum autem est, illud exponere cum irreverentia; et hæc *irreverentia*, ut ait s. Concilium Trid. (4) *ab impietate vix sejuncta esse potest.*

(1) Theol. mor. lib. 6, n. 424.

(2) Præter loca cit. vid. Constit. Bened. XIV, 16 Ap. 1746. *Acceptimus*; *Traité de l'exposition du s. Sacr.* par J. B. Thiers; Gardellini in Instr. Clem. § 36, n. 4 et seq.

(3) Lib 6, n. 424.

(4) Sess. XXII, in dec. de obs. etc.

3° SS. Sacramentum numquam esse exponendum sine justa causa et absque licentia ordinarii, ut num. seq. dicitur.

DE REQUISITIS AD EXPOSITIONEM SS. SACRAMENTI
FACIENDAM.

21. Duplex est expositio ss. Sacramenti : publica et privata. In publica expositione ss. Sacramentum exponitur in ostensorio detecto, qualis expositio, etiamsi minus sit solemnitas, semper publica dicitur (1). Pro publica expositione pyxis exponenda non est, nam, uti S. R. Congregatio declaravit (2), *non est locus*, sacram pyxidem, etiam in expositionibus minus solemnibus, collocandi in throno, et deinde cum ea benedicendi populum, obstantibus Ecclesiæ prohibitionibus toties renovatis. Pro privata expositione solum tabernaculum aperitur, et sacra pyxis clausa suoque velamine oblecta, populi oculis subjicitur, ita ut ex tabernaculo numquam extrahatur, neque populus cum ea benedicatur (3). Huic Benedictus XIV (4) adnumerat expositionem cum ostensorio, quod sub umbella statuitur, velo tamen ita adoperitur, ut s. Hostiæ aspectus impediatur (5).

22. Ad expositionem publicam, publica etiam et gravis causa requiritur; quæ probata sit ab ordinario (6).

Requitur igitur : 1° causa publica et gravis, circa quam Bened. XIV in cit. Constit. statuit « solius episcopi partes

(1) Gardellini Instr. Clem. § 36, n. 2.

(2) 23 Maji 1835, n. 4599-4748, 4.

(3) S. R. C. 23 Maji 1835, n. 4599-4748, 4; 16 Martii 1876, n. 5657, 1; Gardellini in dec. 4384 4534, 2.

(4) Inst. 30.

(5) Vid. Gardellini in Instr. Clem. § 17, n. 33, et § 36, n. 2 et 9 et seq.; Cavalieri tom. 4, dec. 115.

(6) Cong. Ep. 1 Sept. 1598, et 10 Dec. 1602, apud Cavalieri tom. 4, dec. 109 et 115; S. C. Conc. 17 Aug. 1630, apud Gardellini in instr. Clem. § 36, n. 11; S. R. C. 31 Maji 1642, n. 1245-1392; et ita communiter auctores, signanter Bened. XIV, instit. 30, et Constit. 16 Ap. 1746. *Acceptimus.*

« esse, ut causæ publicæ meritum expendat, ac declaret. » Legitima causa censetur : 1° festum et octava Corporis Christi juxta communem praxim Ecclesiæ (1). 2° Aliæ publicæ et graves causæ occurrentes, seu ut dicitur in III. Concilio Prov. Mechl. (2) « arduæ causæ pacis et publicæ necessitatis » aut utilitatis » pro quibus necessitatibus extraordinariis Ecclesia ss. Sacramentum reservare censuevit pro ultimo refugio, ut sicut Moyses ad tabernaculum et arcam, sic fideles ad ss. Sacramentum confugiant, et coram præsentem Domino magis excitentur, animentur majoremque fiduciam concipiant. Hæ duæ causæ præcedentes communiter admittuntur, quibus tamen addi posse videntur duæ sequentes. 3° Solemnitas festi : sic in decreto Innocentii XI (3) permittitur expositio ss. Sacramenti in ostensorio regularibus exemptis archidiocesis Mechliniensis in horis vespertinis omnibus dominicis et plerisque festis 1 et 2 cl.; item tempore missæ solemnæ, in iis tamen locis tantum, ubi est consuetum, in festis nativitatis Domini, paschatis, pentecostes, ss. Trinitatis, corporis Christi, assumptionis B. M. V. et omnium sanctorum (4). Sic in his locis communis etiam est consuetudo ss. Sacramentum exponendi in laudibus vespertinis (non ita tempore missæ solemnæ) omnibus diebus dominicis et festivis, ne populus integros dies festivos in rebus profanis transigat, ut a malis consortiis et tabernarum accessu avertatur, et ad pietatem excitetur. 4° Consuetudo, qua in pluribus ecclesiis ss. Sacramentum in laudibus vespertinis publice exponi solet singulis feriis quintis aut aliis; in qua tamen publica etiam latet causa, quatenus exposito ss. Sacramento populus frequentior ad ecclesias accurrit, excitatur ad virtutum actus, a rebus profanis avertitur, et ad devotionem erga ss. Sacramentum accenditur (5). Sic Benedictus XIV (6) summopere

(1) Thiers, *Traité de l'exposition du s. Sacr.* liv. 3, ch. 1.

(2) Tit. 7, c. 8.

(3) 20 Maji 1682, ad Archiep. Mechl.

(4) Vid. Syn. Belg. tom. II, p. 381.

(5) Cavalieri tom. 4, dec. 115, n. 1.

(6) Instit. 30.

commendat ac probat, quod in civitate Bononiensi, de qua agit, singulis diebus Eucharistia in aliquo templo publice colenda exhibeatur.

Ratio indulgentiæ lucrandæ ab aliquibus habetur tanquam causa exponendi ss. Sacramentum : sed cum expositio non exigatur ad lucrandas indulgentias visitantibus ecclesiam concessas, nisi injungatur in concessione indulgentiæ, ut in precibus 40 horarum; expositio ratione indulgentiæ fieri non potest sine speciali Episcopi licentia : neque enim Pontifex, qui indulgentiam concedit, neque Episcopus, qui eam publicare permittit, præscribunt, aut consentire censentur, ut ss. Sacramentum publice exponatur (1).

23. 2° Ad publicam expositionem præter justam causam insuper requiritur licentia ordinarii. Sic Benedictus XIV (2) dicit : « Certissimum est huic Sedi Apostolicæ, in quibus » cumque ecclesiis etiam privilegio immunibus sive sæcularibus sive regularibus, non licere exponi publice divinam » Eucharistiam, nisi causa publica et Episcopi facultas » intervenerint » (3). Ita ut ss. Sacramentum sine facultate ordinarii publice exponere non liceat : 1° regularibus non obstante privilegio exemptionis (4), neque ob causam publicam (5), neque quovis prætextu (6), neque etiam obstante contraria consuetudine (7); 2° neque etiam confraternitatibus quovis prætextu (8), nec quidem vigore cujuscumque aggre-

(1) Bened. XIV, in cit. *Constit. Accepimus*; Thiers liv. 3, ch. 16; Lucius Ferraris *Eucharistia* art. 1, n. 78.

(2) In *Constit. Accepimus*. 16 Ap. 1746.

(3) Ita plurima S. R. C. decreta, ut quoad regulares et sæculares 28 Ap. 1640, n. 1077-1224, et 18 Dec. 1647, n. 1444-1591, et quoad solos regulares 23 Maji 1639, n. 1011-1158, et dec. gen. 3 Ap. 1821; n. 4428-4578, 4; 16 Mart. 1861, n. 5310, 14, etc.

(4) S. R. C. 8 Junii 1669, n. 2329-2480.

(5) S. R. C. 7 Junii 1681, n. 2809-2958.

(6) S. R. C. 3 Ap. 1632, n. 806-953.

(7) S. R. C. 12 Junii 1638, n. 914-1061; 3 Jan. 1657, n. 1665-1812, 16 Jul. 1672, n. 2410-2592; 6 Maji 1673, n. 2474-2626; 12 Aug. 1673, n. 2500-2652, 5.

(8) S. R. C. 3 Ap. 1632, n. 806-953.

gationis (1); 3° neque parochis causa orationis 40 horarum (2); 4° neque etiam verisimiliter infra octavam ss. Corporis Christi (3). Excipitur tamen casus, quo regularibus aliisque a Sede Apostolica speciale et expressum concessum fuerit privilegium, ss. Sacramentum publice exponendi absque licentia ordinarii (4). Ita in decreto Innocentii XI (5) plures publicæ expositiones regularibus archidiocesis Mechliniensis permittuntur absque alia Archiepiscopi Mechl. licentia.

Not. pro publica expositione non requiri licentiam parochi, intra cujus parochiæ limites sita est ecclesia, in qua fit expositio (6); et ordinarium concedendo licentiam, ad libitum apponere non posse conditionem requirendi consensum parochi (7).

24. Ad privatam expositionem neque publica causa, neque facultas Episcopi requiritur, sed causa privata, ut alicujus infirmitas, aut alia privata familiæ necessitas, desiderium alicujus viri religiosi, etc. et consensus præfecti ecclesiæ sufficiunt (8).

Reliqua requisita dicentur num. seq.

DE SERVANDIS CORAM SS. SACRAMENTO EXPOSITO.

25. I. Expositio semper fieri debet cum ea decentia eoque apparatu, quem tanti mysterii dignitas requirit; altare juxta

(1) S. R. C. 13 Sept. 1642, n. 1266-1413.

(2) S. R. C. 4 Junii 1644, n. 1362-1510.

(3) Quia licet id concedatur 20 Ap. 1641, n. 1174-1321, prohibetur tamen 7 Aug. 1655, n. 1617-1764, 1, et per Cong. Conc. 4 Feb. 1719, apud Cavalieri tom. 4, dec. 120. Vid. Cong. Archip. Archid. Mechl. 1836 et 1845, n. VI; Thiers liv. 3, ch. 8.

(4) S. R. C. 24 Nov. 1691, n. 3105-3254.

(5) 20 Maji 1682, Synodicon Belg. tom. 2, p. 380.

(6) S. R. C. 9 Junii 1657, n. 1677-1824; 7 Sept. 1658, n. 1780-1927; 21 Nov. 1711, n. 3694-3843, 4; 4 Sept. 1751, n. 4073-4222.

(7) S. R. C. 4 Sept. 1751, n. 4073-4222.

(8) S. R. C. 31 Maji 1642, n. 1245-1392; 10 Jul. 1687, n. 3013-3162; Bened. XIV, inst. 30; Gardellini in instr. Clem. § 36, n. 2, 9 et 11.

rubricas exacte est instruendum, omnes genuflexiones et reverentiæ ad unguem faciendæ, et omnia religiose observanda sunt, quæ per rubricas præscribuntur (1). Hæc quidem semper, specialiter tamen servanda sunt, dum ss. Sacramentum exponitur, ob reverentiam ei debitam.

Extra preces quadraginta horarum et adorationem perpetuam, ss. Sacramentum non est exponendum ante auroram, etiam in nativitate Domini, neque tempore nocturno reponendum (2).

Sepositis tamen abusibus, est in facultate ordinarii, licentiam exponendi ss. Sacramentum concedere, etsi sacra cæremonia post solis occasum incipiat, ac de nocte finem habeat (3).

Tempore expositionis cavendum est non tantum ab omnibus quæ irreverentiam sed etiam quæ distractionem causare possunt, uti sunt pecuniæ collectiones, nisi istæ fiant juxta ecclesiæ januam et absque rumore (4).

Exposito ss. Sacramento, nulli sæculari ad altare accedere licet, sed luminum cura aliave ministeria per sacerdotem vel saltem per clericum cotta indutum peragenda sunt (5).

II. Super altare, in quo ss. Sacramentum est expositum non sunt collocandæ reliquiæ, nec sanctorum imagines, nec etiam imago divini infantis (6), et multo minus figuræ animarum in purgatorio existentium, licet etiam officium in earumdem suffragium fiat (7). Excipiuntur angelorum imagines, repræsentantes figuram adorantium, ceroferariorum,

(1) Cærem. Ep. lib 1, c. 12, n. 9; Cong. Archip. Dioec. Mechl. 1836 et 1845, VI.

(2) S. R. C. 2 Aug. 1692, n. 3135-3284; 17 Sept. 1785, n. 4272-4421, 4; 27 Sept. 1864, n. 5336, 6.

(3) S. R. C. 17 Dec. 1875, n. 5645.

(4) S. R. C. 31 Aug. 1867, n. 5381, 12.

(5) Instr. Clem. § 7.

(6) S. R. C. 7 Feb. 1874, n. 5572.

(7) S. R. C. 2 Sept. 1741, n. 3970-4119, 5; 19 Maji 1838, n. 4683-4831; Instr. Clem. § 4; Bened. XIV Instit. 30; Gardellini in instr. Clem. § 4, n. 1-6.